

†**FILIPAN, Božena (Božica)** r. Kic (Varaždinske Toplice, 16. prosinca 1931. – Varaždin, 8. kolovoza 2021.) - književnica, znanstvenica i kulturna djelatnica. Osnovnu školu završila je u Varaždinskim Toplicama. Srednje školovanje započela je u Ludbregu i nastavila u Varaždinu, a učiteljsku školu u Čakovcu i Zagrebu na odjelu Škole za odgajatelje. Diplomirala je na Visokoj pedagoškoj školi u Zagrebu studijsku grupu biologije, geografije, kemije (1961.), a na Filozofskom fakultetu završila studij psihologije znanstvenoga smjera pedagoške psihologije (1973.), u zvanjima profesorice školske psihologije, nastavnice biologije i geografije te odgajateljice predškolske djece. U Zagrebu je obavljala poslove odgajateljice i upraviteljice Dječjeg vrtića „Ivan Goran Kovačić“; u osnovnoj školi Varaždinskih Toplica nastavnice biologije i geografije, školske pedagoginje i psihologinje te direktorice spomen-škole „Antun i Ivan Kukuljević“ u izgradnji, a uz to i savjetnice za predškolski odgoj Zavoda za unapređivanje školstva. Bila je voditeljica/ravnateljica Zavičajnog muzeja Varaždinske Toplice od 1969. do 1972. godine, zaslužna da je 1972. Muzej registriran kao ustanova i dobio prvog stručnog zaposlenika, kao što je zaslužna i za osnivanje etnografske zbirke (zajedno sa mr. ph. Josipom Čabrijanom).

†Božena Filipan, 1931. - 2021.

Područje izrazitog joj znanstvenog zanimanja (za koji je nagrađivana i odlikovana) proučavanje je kreativnosti i psihohistorije, posebno povijesti školstva, biografija značajnih osoba i zaštite spomeničke baštine, ostvarivši, uz 60-ak radova: knjigu *Pet stoljeća narodne prosvjete i školstva u Varaždinskim Toplicama*

(1980.) s biografijama zaslužnih osoba za razvoj hrvatskoga školstva; *Spomenicu škole 1480-1971*; pedagoški program za izradu idejnog projekta 'pilot-škole za 21. stoljeće' itd.

Neusporedivom energijom i sustavnim kulturnim djelovanjem u Matici hrvatskoj - obnašajući dužnost prve predsjednice Ogranka Matice u Varaždinskim Toplicama (od 1995. do 2016.) - utemeljuje uglednu književno-znanstvenu manifestaciju *Kukuljevićevi dani u Varaždinskim Toplicama*. Među ostvarenim trajnim nakladničkim projektima unutar te manifestacije, urednica je triju Zbornika radova s istoimenih znanstvenih skupova (1995. - 2000., 2001. -2003., te 2004. - 2006.), te autorica knjiga: *Varaždinske Toplice i naselja - Traganje za izvorima*, 1. sv. (2005.), *Varaždinske Toplice u hrvatskoj povijesti i kulturi*, 2. sv. (2010.); u pripremi za objavljivanje: *Zlata pl. Šufflay, toplička učiteljica i autorica suvenirne čipke*; *Znamenite i značajne osobe Varaždinskih Toplica* (4. knjiga Zbornika – urednički i autorski prilozi).

Stručne i znanstvene radove, ali i književne (na hrvatskom standardnom i kajkavskom jeziku), objavljuje i u drugim zbornicima i časopisima (Zbornik Radova HAZU Varaždin, Zbornik *Tkalčić*, Zbornik Pedagoške akademije Čakovec, *Pedagoški rad*, časopis *Kaj*, Varaždinski književni zbornik, *Gesta*, *Hrvatski sjever*, *Sv. Cecilija*, *Žena*...) i zasebnim katalozima. Autorica je i brojnih idejnih projekata/ programa (za restauraciju i revitalizaciju baroknih orgulja i barokne glazbe u Varaždinskim Toplicama, za revitalizaciju topličke suvenirne čipke, spomen-područja Tonimir, Topličkih dana baroka, Dana grada – *Lovrečevo*...).

Bila je članicom strukovnih i književnih društava te stručnih tijela, među ostalim, Izdavačkog savjeta časopisa *Kaj u Kajkavskom spravišću* (1975./76., 1983.), Društva hrvatskih književnika, Kajkavskog spravišća (od 1973.) i Varaždinskog književnog društva. Književnim radom bavila se od srednjoškolskih dana. Kratke književne forme - haiku, senryu, wake i haibun – objavljivala je u časopisima i zbornicima haiku poezije u Hrvatskoj i na internetu, od kojih su neke uvrštene u *Antologiju hrvatskoga haiku-pjesništva* (2007.).

Od ugledne nam članice Kajkavskoga spravišća od samih njegovih časnihi početaka 1973., još iz "Draganićeva doba", oprostili smo se 11. kolovoza 2021. na mjesnom groblju u Varaždinskim Toplicama.

LIT.: autobiografska dokumentacija B. Filipan; *Bibliografija časopisa Kaj (1968-2010)*, priredila M. Roščić, *Kaj*, XXXLIV (2011) 3-4, str. 5-276; Karlo Ivanek – oproštajno slovo od prof. Filipan i poslani fotoportret.

[*Prema natuknici iz Enciklopedije Hrvatskoga zagorja /EHZ/, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2017. (B. Pažur)]*

***

Osnovne naznake o književnom djelu Božene Filipan

Rezultati u sustavnom književnom, književnopovijesnom, pedagoško-obrazovnom i znanstvenom radu BOŽENE FILIPAN, te samozatajne značajnice u kulturološkoj **afirmaciji jedne regije i kulturno-književnoga kruga hrvatskoga sjeverozapada** dostojni su dosega cijele kulturne institucije /ustanove.

Profesorica školske psihologije (mag. educ. psych.) – nositeljica „kulturne iskaznice“ (povijesne i suvremene) varaždinske /varaždinskotopličke areje – sa strukovnom usmjerenošću na proučavanje kreativnosti, psihohistorije, posebno povijesti školstva, biografija značajnih osoba i zaštite spomeničke baštine – *skoro pet desetljeća bavila se književnim radom (na hrvatskom standardnom i kajkavskom jeziku)* - objavljujući u (prije spomenutoj) raznolikoj književnoj periodici (časopis *Kaj*, *Varaždinski književni zbornik*, *Gesta*, *Hrvatski sjever...*) poeziju, prozu, feljtone, osobito kratke književne forme (haiku, senryu, wake i haibun).

Kad je riječ o autoričinu kajkavskom književnom opusu, valja podsjetiti na zaokružene poetske cikluse objavljivane u časopisu *Kaj* od 1973. (br. 4-5/1973.), 1977. i dalje, te na prozu objavljenu u istom razdoblju (br. 4-5/1973.), kao i u panorami *Primjeri iz starije kajkavske književnosti i novije kajkavske proze* (br. 6-8/1977.).

Širokim tematskim rasponom od kampanilističkih reminiscencija, empatijskih relacija/ supatništva, refleksivnih dvojbi suvremenog intelektualca, a iznad svega – tankočutnim darom za poetsku transpoziciju ljudskih relacija, samosti, otuđenja, čak i ispraznosti – Božica Filipan u svom **kajkavskom pjesničkom opusu** iskazuje dodatnu kulturološku skrb za materinski jezik, etnografsku baštinu – kao i za nasljeđe izvorne usmenoknjiževne lirske tradicije topličkoga kraja. Sve je to - u slobodnom rimarijskom, nutarnjem ustroju formalno nezadatih strofa, intertekstno, s polazištem u živom, organskom kajkavskom idiomu, zabilježbom autentičnih govornih kajkavskih fraza – sastavnicom poetološkoga prepleta njena stila, najbližega egzistencijalizmu i drugoj kajkavskoj moderni. Najčešće je to poezija galovičevske nokturalne/lunarne ugođajnosti, semantičkih naznaka zebnje i onostranosti, značenjskih polivalentnosti ideje („drugoga) brega“ – s jedne strane – te iznijansirane simbolizacije crvene boje (sve žarko, krvavo, toplokrvno, ljudsko...), s druge strane. Diskretna intonacija narodskog, gdjekad gorko ironijskog humora, dodatna je vrijednost recepcijske neposrednosti i blage melankoličnosti pjesmotvora Božene Filipan.

Njena pak **krača proza** – jezično (ali i žanrovski) interferentna, s bogatim interpolacijama živih kajkavskih frazemskih dionica širega topličkoga kajkavskoga govornog kôda, također prožeta situacijskim narodskim humorom, lirizmom, u izdvajanju tragike individue i funkcionalnim opisima – tematizira i proširuje motivsku jezgru sveukupnog joj pjesništva. Posebna je vrijednost proze Božene Fili-

pan, stiliziranih joj medaljona poput đalskijevskih i leskovarskih prozних formi u suvremenom ruhu i kontekstu - u nadmoćnoj psihologizaciji likova – izdvojenih, nepomirljivih, tragično pomirenih, individualiziranih prije svega živim, organskim kajkavskim govorom.

Sveukupno književno(povijesno) djelo svestrane autorice Božene (Božice) Filipan, s najnovijim opsežnim izborima iz njene poezije i proze (kajkavske i standardnojezične) – pripremanima za tisak (a, nažalost, nejasne sudbine objavljivanja) – valja posebno podržati i vrednovati kao respektabilan i cjelovit životni projekt ugrađen u književnu polivalentnost hrvatskoga naroda, bogatstva njegova materinskog jezika i kulture.

Božica Pažur